МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТУ ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

на тему: «**ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ**»

Здобувачем вищої освіти магістерського рівня, ІІ курсу, ФМУП-23-1 групи, спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування та фондовий ринок освітня програма «Управління публічними фінансами»

_____ Цвіцінський В. Ю.

Науковий керівник _____ Скрипник Г.О., к.е.н., доцент

Керівник _____ Гордей О.Д., д.е.н., професор

освітньо-професійної програми

Допущено до захисту за рішенням кафедри публічних фінансів

протокол від «14» 01 2024

Завідувач кафедри _____ Гордей О.Д., д.е.н., професор

Ірпінь – 2024

Реєстрація № 10 24.01.2025 _____
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту
(до захисту на доопрацювання) _____ (дата) _____ (підпис)

Результати захисту 93 бали 5 (відмінно) 27.01.2024 _____
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії _____ Т.Г. Бондарук
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____ О.Д. Гордей
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Н.М. Довиденко
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ О.В. Новицька
(підпис) (ініціали, прізвище)

секретар _____ В.Ю. Шепиленко

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Зміст випускної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	від 0 до 30	27		Голова ЕК Бондарук Т.Г. Члени ЕК Гордей О.Д. Довгенко К.М. Новицька О.В. секретар Шемиленко І.М.
2. Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10	9		
3. Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5	5		
4. Рецензент	від 0 до 5	5		
РАЗОМ БАЛІВ*	від 0 до 50	46		

Оцінювання кваліфікаційної роботи науковим керівником - 47 балів.

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
93	A	5 (відмінно)	17.01.2025	Бондарук Т.Г. Гордей О.Д. Довгенко К.М. Новицька О.В. Шемиленко І.М.

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

Факультет фінансів та цифрових технологій

Кафедра публічних фінансів

Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування та фондовий ринок

Освітня програма «Управління публічними фінансами»

Затверджую
завідувач кафедри _____ Гордей О. Д.
«26» 02 2024

Завдання на кваліфікаційну роботу(проєкт)

здобувачу вищої освіти

Цвіцінському Владиславу Юрійовичу

1. Тема кваліфікаційної роботи (проєкту) «Державна фінансова підтримка підприємництва в Україні»
Затверджена наказом ректора від «09» січня 2024 № 20
2. Строк здачі закінченої роботи 13.12.2024
3. Мета роботи: є теоретичне і практичне обгрунтування механізму державної підтримки розвитку малого підприємництва.
Об'єкт дослідження: є державна підтримка підприємництва в Україні.
Предмет дослідження: є теоретичні та практичні аспекти щодо питань державної підтримки підприємництва в Україні
Орієнтовна база дослідження. Міністерство економіки України.
4. Вихідні дані до роботи: аналітичні дані, звітна інформація.
5. Перелік графічного матеріалу: рисунки, таблиці, схеми.
6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за кожним змістом):

1) економічна сутність і значення підприємництва, основні напрями державної фінансової підтримки підприємництва;

2) аналіз та оцінка фінансової підтримки підприємництва в Україні, оцінка ефективності фінансової підтримки підприємництва за рахунок державних програм;

3) напрями покращення державної фінансової підтримки підприємництва в Україні.

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1.	Затвердження теми роботи в результаті опрацювання та обговорення з науковим керівником у відповідності до освітньо-професійної програми	01.02.2024-12.03.2024	06.03.2024
2.	Узгодження проекту плану та завдання до випускної кваліфікаційної роботи	До 30.05.2024	25.05.2024
3.	Представлення І розділу випускної кваліфікаційної роботи науковому керівникові	До 10.09.2024	07.09.2024
4.	Представлення ІІ розділу випускної кваліфікаційної роботи науковому керівникові	До 20.10.2024	16.10.2024
5.	Представлення ІІІ розділу випускної кваліфікаційної роботи науковому керівникові	10.11.2024	05.11.2024
6.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень наукового керівника та подання її на повторну перевірку	15.11.2024	13.11.2024
7.	Проходження попереднього захисту кваліфікаційної роботи	18.11-22.11.2024	20.11.2024
8.	Проходження перевірки кваліфікаційної роботи на академічний плагіат та отримання довідки зі звіту StrikePlagiarism	3.12-13.12.2024	13.12.2024
9.	Отримання відгуку наукового керівника кваліфікаційної роботи	13.01-24.01.2024	15.01.2024
10.	Рецензування кваліфікаційної роботи	27.01-31.01.2025	31.01.2025
11.	Оформлення та подання випускної кваліфікаційної роботи в переплетеному вигляді у супроводженні необхідних документів (автореферат, завдання, ілюстрований матеріал), відгук та зовнішня рецензія	03.02-07.02.2025	07.02.2025
12.	Захист роботи ЕК	10.02-11.02.2025	11.02.2025

8. Дата видачі завдання «10» 02 2024

9. Науковий керівник кваліфікаційної роботи _____ Скрипник Г.О.

10. Гарант освітньо-професійної програми _____ Гордей О.Д.

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ Цвіцінський В.Ю.

АНОТАЦІЯ

Державна фінансова підтримка підприємництва в Україні

(назва випускної роботи)

Метою роботи є теоретичне і практичне обґрунтування механізму державної підтримки розвитку малого підприємництва..

Завданнями роботи є: розкрити економічну сутність і значення підприємництва у вітчизняній економіці; дослідити механізм державної фінансової підтримки підприємництва; проаналізувати і оцінити фінансову підтримку підприємництва в Україні; оцінити ефективність фінансової підтримки підприємництва за рахунок державних програм; обґрунтувати шляхи покращення державної фінансової підтримки підприємництва в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти щодо питань державної підтримки підприємництва в Україні.

Об'єктом дослідження є державна підтримка підприємництва в Україні.

Базою дослідження виступають монографічні джерела, наукова періодика із даної проблематики, статистичні дані офіційних сайтів, Інтернет - ресурси та ін.

Одержані результати можуть бути використані у подальших наукових дослідженнях стосовно державної фінансової підтримки суб'єктів малого бізнесу із врахуванням умов сьогодення.

Кваліфікаційна робота містить 50 сторінок, 4 таблиці, 15 рисунків, список використаних джерел складається із 38 найменувань.

Ключові слова: підприємництво, державна фінансова підтримка державні програми, малий і середній бізнес.

Рік виконання дипломної роботи: 2024 рік.

Рік захисту роботи: 2025 рік.

ANNOTATION

STATE FINANCIAL SUPPORT OF ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE

(title of the thesis)

The purpose of the work is the theoretical and practical justification of the mechanism of state support for the development of small business.

The objectives of the work are: to reveal the economic essence and importance of entrepreneurship in the domestic economy; to investigate the mechanism of state financial support of entrepreneurship; to analyze and evaluate financial support of entrepreneurship in Ukraine; to evaluate the effectiveness of financial support of entrepreneurship through state programs; to substantiate ways to improve state financial support of entrepreneurship in Ukraine.

The subject of the study is theoretical and practical aspects of state support of entrepreneurship in Ukraine.

The object of the study is state support of entrepreneurship in Ukraine.

The basis of the study is monographic sources, scientific periodicals on this issue, statistical data from official websites, Internet resources, etc.

The results obtained can be used in further scientific research on state financial support for small businesses, taking into account current conditions.

The qualification work contains 50 pages, 4 tables, 15 figures, the list of sources used consists of 38 items.

Keywords: entrepreneurship, state financial support, state programs, small and medium-sized businesses.

Year of completion of the thesis: 2024.

Year of defense of the work: 2025.

ЗМІСТ

ВСТУП……5

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ……..9

1.1. Економічна сутність і значення підприємництва……9

1.2. Основні напрями державної фінансової підтримки підприємництва……..20

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ……27

2.1. Аналіз та оцінка фінансової підтримки підприємництва в Україні……27

2.2. Оцінка ефективності фінансової підтримки підприємництва за рахунок державних програм……35

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ……42

ВИСНОВКИ……48

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……54

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах розвитку підприємництва особливе значення відіграють проблеми у сфері модернізації економіки України. Розвиток подальших економічних відносин дуже тісно зв'язаний із підвищенням рівня підприємницької ініціативи. В зв'язку із цим, ключова роль у економіці повинна відводитись процесу розвитку малого бізнесу. Саме він є інструментом врегулювання визначених економічних відносин поміж окремими секторами та сферами економіки і різними верствами населення. Наразі стан економіки всередині країни свідчить про суттєве підвищення його ролі, що являє важливий ресурс, що здатен забезпечити безперервне економічне зростання, ефективність взаємодії економічних процесів та підвищення рівня національного добробуту. Разом із тим, йому доводиться стикатись із різними проблемами, які виникають у процесі функціонування економіки країни та її регіонів, що викликані економічною нестабільністю, проблемами недосконалості чинного законодавства та податкової системи, фінансовими проблемами, відсутністю знань, які необхідні, навичок та досвіду. Проблеми загальносвітової кризи, інституційні зміни, зовнішній тиск у політиці висувають нові вимоги щодо дослідження проблем у сфері малого бізнесу. Особливо гострою є проблема, яка існує у областях із низьким рівнем розвитку економіки.

Значну роль відіграє в цій сфері у забезпеченні конкурентного середовища, гнучкості вітчизняної економіки, зайнятості і доходів населення належить розвитку малого підприємництва. Нині воно потребує серйозної і визначеної державної підтримки. Сприяти малому бізнесу не лише державні органи влади, а і громадські організації цих підприємців (союзи, асоціації, агентства). Задля цього потрібно формулювати чітку і визначену єдину державну та недержавну політику у цій сфері.

Стан і ступінь розробки проблеми в спеціальній літературі. Дана проблематика на сьогодні є у центрі уваги значної кількості науковців і органів державного управління. Питаннями даної сфери присвячено наукові роботи таких вітчизняних вчених як: О. Барановського, З. Варналій, Т. Васильців, Д. О. Кошелєва, Н. Поповенко, О. Ганенко, В. Кміть та ін. У їх працях було детально сформовано ключові принципи державної підтримки малого бізнесу та досліджено основні фінансові питання регулювання даної діяльності в Україні.

Вагомий науковий внесок в дослідження місця і ролі малого підприємництва зробили такі відомі вчені як: М. Боултон, А. Маршал, Д. Рікардо, Ф. Хайек та багато ін. Однак визначена проблема в контексті унесення зміни у стратегію розвитку суб'єктів підприємництва із урахуванням зовнішніх чинників впливу потребують більш ретельного вивчення.

Разом з тим, у своїх наукових доробках вченими було досліджено основні теоретичні і методичні засади у сфері державної політики підтримки підприємництва, але висновки, які було сформовано не у повній мірі враховують всі аспекти стану економіки сьогодні. Варто зауважити, що це і зумовило актуальність теми дослідження та визначило формулювання мети та завдань дослідження.

Мета і завдання дипломної роботи. *Метою* роботи є теоретичне і практичне обґрунтування механізму державної підтримки розвитку малого підприємництва. Для її досягнення необхідно вирішити такі *завдання*:

– розкрити економічну сутність і значення підприємництва у вітчизняній економіці;

– дослідити механізм державної фінансової підтримки підприємництва;

– проаналізувати і оцінити фінансову підтримку підприємництва в Україні;

– оцінити ефективність фінансової підтримки підприємництва за рахунок державних програм;

– обгрунтувати шляхи покращення державної фінансової підтримки підприємництва в Україні.

Предметом дослідження є система державнї фінансової підтримки підприємництва в Україні та шляхи підвищення її ефективності.

База дослідження – Міністерство економіки України.

Об'єкт дослідження – сфера підприємництва в Україні.

Методи досліджень. Дану роботу було виконано з використанням загальних і наукових методів дослідження. Аналітичний метод дав змогу більш чіткого узагальнення поглядів визначних, як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. У першій частині роботи було використано метод історичної аналогії, які дав можливість ретельного узагальнення і порівняння даного питання; метод порівняльного і системного аналізу застосовано у практичній частині роботи, де було визначено наявність різних чинників, які чинять вплив на ефективність державної підтримки в Україні; аналіз і синтез, індукцію та дедукцію було застосовано при співставленні якісних і показників даної сфери та їх результатів; для чітко визначених та обгрунтованих рекомендацій у сфері було застосовано метод порівняння; графічний метод використано в наочному представленні низки теоретичних та практичних положень роботи.

Інформаційною базою дослідження є монографічні джерела, наукова періодика із даної проблематики, статистичні дані офіційних сайтів, інтернет-ресурси та ін.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці практичних рекомендацій щодо державної фінансової підтримки суб'єктів малого бізнесу із врахуванням умов сьогодення.

Публікації. Опубліковано тезиси на тему «Напрями покращення державної фінансової підтримки підприємництва в Україні» на III

міжнародній науково-практичній конференції «The Role of Science and Technology in Solving Global Problems of Humanity».

Структура дослідження передбачає наявність вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 56 сторінок друкованого тексту, що включає 4 таблиці та 15 рисунків. Список використаних джерел містить 38 найменувань.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

1.1. Економічна сутність і значення підприємництва

Широке визнання на всіх рівнях управління у сфері підприємництва в забезпеченні гнучкості національної економіки, конкурентного середовища, доходів населення та зайнятості є роль малих та середніх підприємств. Нині дана сфера потребує серйозної підтримки держави. Втім, сприяти підприємництву має не лише держава в особі, державних органів влади, а і громадські організації. До них відносимо: союзи, асоціації, агентства. Варто зазначити, що виникає необхідність чіткого формулювання єдиної державної та недержавної політики в даній сфері. Разом з тим, при формуванні цієї політики необхідно використати вже наявний досвід розвинених країн світу.

Зауважимо, що дана тематика є актуальною як у попередні історичні періоди, так і на сьогодні. Саме “підприємництво” стало темою багатьох дискусій та аналізу у XVIII ст. і у XIX ст. та привертало значний інтерес вчених-економістів [1, с.60].

Поняття «підприємництво», «вільні підприємства» і «капіталізм» почали вживатись як синоніми чи тісно пов'язані поняття у світі. Поступово науковці почали визнавати, що підприємці є початківцями прогресивних змін, які забезпечують творчі та інноваційні ідеї задля комерційних підприємств, та допомагають їм розвиватись і ставати прибутковими. Зокрема, низка науковців, таких як: Ричард Кантіллон, відомий французький економіст Ж. Батист Сей, видатний економіст Йозеф Шумпетер почали вивчати підприємництво та його впливи на економічний розвиток держави [2, с. 69].

Сутність та зміст дефініції «підприємництво» упорядковувались і змінювались у процесі розвитку економічної теорії. За часів римського права під ним розуміли заняття, діяльність, здебільшого комерційну [3, с. 89].

Підкреслюючи важливість підприємництва, економіст Альфред Маршалл, вважав, що прийнятнішим для характеристики спеціальних рис життя індустріальної сучасної епохи може бути вислів «свобода виробництва та підприємництва чи економічна свобода» [4, с. 107].

Низка вчених - економістів К. Л. Боуві, Д. Дж. Речмен, М. Х. Мескон, Дж. В. Тілл вважали, що на рівні із капіталом, природними ресурсами і працею стоїть підприємницька спроможність. Вони вважали підприємців як людей, які знаходять нові, ефективні засоби використання трьох інших економічних ресурсів [5-6].

Разом з тим, доволі часто зустрічається поняття «мале підприємництво». Даний термін вживається і є юридичним у нормативно-законодавчих актах. Щодо наукової літератури, то він ототожнюється із таким поняттям як «малий бізнес» і є економічним терміном та як правило, використовується при розгляді чи дослідженні стану економічного розвитку країни або регіону [7, с. 38].

Згідно із Господарського Кодексу України, під терміном «підприємництво» варто розуміти самостійну діяльність фізичних та юридичних осіб на власний ризик, що не заборонена законом, з метою отримання прибутку чи соціального ефекту. Під малим підприємництвом розуміється, окрім зазначеного вище визначення, діяльність, що відповідає критеріям віднесення до даного виду [8] .

Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» про внесення змін «малими» є підприємства, що не відповідають певним критеріям для мікропідприємств і показники яких на певну дату складання їх річної фінансової, що передує звітному, відповідають таких двом критеріям [9]:

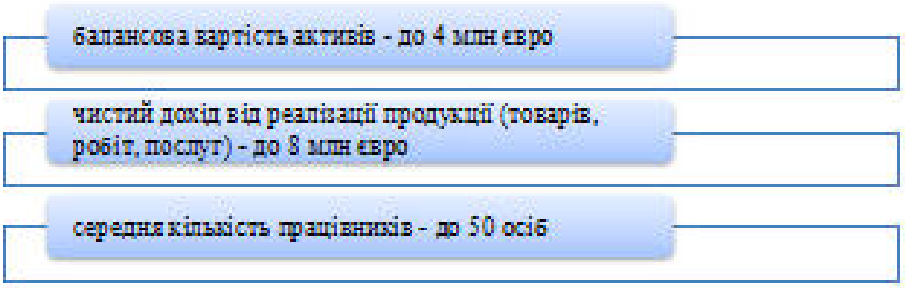

Рис.1.1 Критерії відповідності мікропідприємств згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»

Джерело: [9]

Зокрема згідно чинного законодавства, а саме Господарського Кодексу України (ГКУ) ст. 55 до суб'єктів малого підприємництва відносять (рис.1.2) [8]:

юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно–правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом НБУ
фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи – підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 млн євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України

Рис.1.2 Суб'єкти малого підприємництва згідно чинного законодавства

Джерело: розроблено автором [5]

Джерело: [9]

У міжнародній практиці існують різні підходи щодо класифікації «підприємництва» та критеріїв віднесення до цієї категорії. До них належать: чисельність персоналу (працюючих за сумісництвом, середньооблікова чисельність постійних працівників і співробітників); фінансові показники діяльності (розмір сукупного доходу, обсяг чистого прибутку, оборотність активів); розмір статутного капіталу; вид його діяльності [5, с. 125].

В світовій практиці існує, так звана, «Комісія Боултона», у якій виділено три ознаки підприємств малого бізнесу. За цими ознаками мале підприємство можна описати як: (рис.1.3)[2, с. 29]:

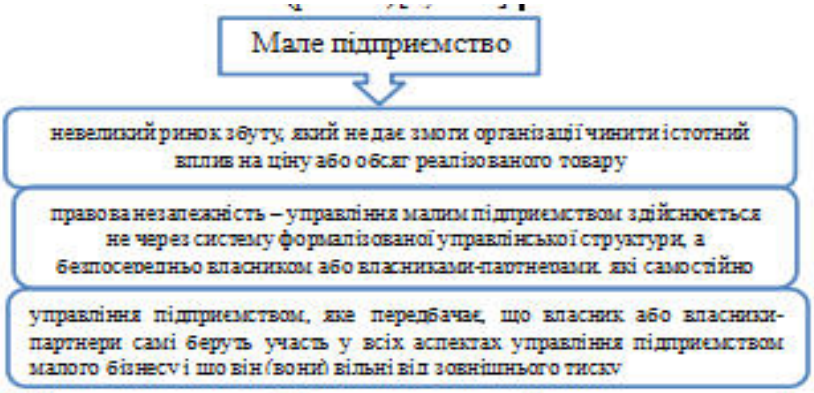

Рис.1.3 Ознаки малого підприємництва згідно практики «Комісія Боултона»

Джерело: [2]

Основні прояви значення малих підприємств в економічному розвитку країни проілюстровані на рис.1.4.

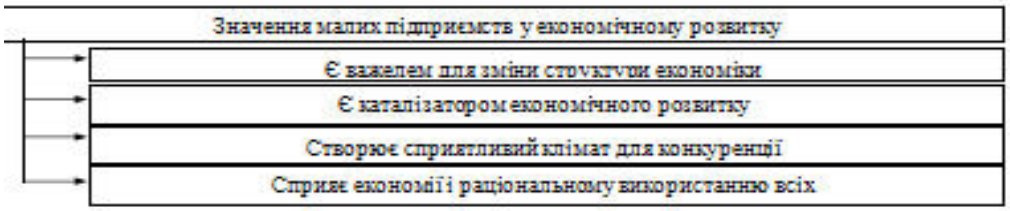

Рис.1.4 Значення малих підприємств в економічному розвитку суспільства

Джерело: [7]

В останні декілька років чисельність суб'єктів малого підприємництва зростає, що пояснюється наявністю безумовних переваг, які представлено на рис. 1.5.

Рис. 1. 5 Переваги малого підприємництва

Джерело: складено автором [8]

Отже, на відміну від великих підприємств та бізнесу малі підприємства завжди практично знаходяться у тісному контакті із своїми клієнтами, що дає їм змогу найбільш швидко адаптуватись і проявити гнучкість незалежно від бажань клієнтів. В свою чергу, це забезпечує те, що саме їх продукції споживач надає свою перевагу.

Разом з тим підприємствам даної сфери постійно потрібно боротися за виживання в процесі здійснення своєї діяльності. Так як є велика ймовірність того, що їх витісняють великі і середні підприємства. Окрім того, вони дуже залежні від своїх постачальників і клієнтів. Саме тому, нерідко змушені шукати різні альтернативні способи зниження своїх витрат. Отож для них є характерними ознаками здатність до постійних змін і адаптації [6, с. 65].

Однією із переваг таких підприємств є їх низькі накладні витрати. Наприклад у традиційній організації у процесі розширення її кола управлінських завдань, що необхідно вирішувати у найкоротші терміни, витрати постійно зростають і паралельно відбувається зростання питомих накладних витрат на апарат управління, який розширюється [7, с.83]. Зазначимо, що невеликі підприємства позбавлені внутрішньої бюрократії, тому вони можуть тримати витрати на низькому рівні. В процесі насичення ринку збуту все більше і більше зростає необхідність у пошуку нових товарних ніш. Порівняно із великими підприємствами, у яких переважно дуже жорстка конкуренція щодо збільшення масштабу діяльності, дана

сфера, навпаки, бачить за необхідне пошук своїх мікроніш. Вони, як правило, працюють на початку із мінімальним прибутком, що нерідко є результатом діяльності того, що отримують розширення ніші, що із часом стає новим і ключовим джерелом доходу. Вони мають необхідність у постійній адаптації щодо змін у технологіях виробництва, бізнес-середовищі, в т.ч. у потребах покупців. Більше того, ними часто керують підприємці, що є новаторами у своїй сфері. Вони цілком готові до того ризику, який їх чекає якщо це забезпечить зростання прибутку і ефективність їх роботи [7, с. 84].

Ще однією перевагою є їх мобільність та можливість об'єднувати зусилля. Для того, щоб вони були здатні чинити опір великим та середнім конкурентам, для них доцільно створювати об'єднання різного роду, як короткострокового, так і довгострокового характеру.

Разом з тим, в них є «вузькі місця». Головне із них – невелика величина індивідуального капіталу. Для більшості з них основним джерелом початкового чи додаткового капіталу є самофінансування. Лише у разі досить успішного ведення бізнесу є можливість використовувати банківські кредити. Проте, комерційні банки не завжди охоче співпрацюють із малими підприємствами, тому що для них такого роду кредити є менш вигідні [10].

З іншого боку, малому виробництву сприяє диференціація та індивідуалізація попиту у сфері особистого і виробничого споживання. Зауважимо, що успішний розвиток виробництва малого бізнесу утворює більш сприятливі умови задля оздоровлення економіки, оскільки розвивається раціональне конкурентне середовище, утворюються додаткові робочі місця, активно йде структурна перебудова економіки; розширюється споживчий сектор. Крім того, це веде до підвищення експортного потенціалу, насичення ринку якіснішими товарами і послугами, раціонального використання сировинних ресурсів тощо [10].

До основних і пріоритетних цілей діяльності малого підприємництва відносимо: інноваційне зростання і інноваційний розвиток галузей

економіки; підвищення рівня якості життя та рівня купівельної спроможності населення в цілому; формування, сталий та поступовий розвиток інноваційної економіки держави. Для досягнення цього необхідно формувати і забезпечувати пріоритетні напрями інноваційного розвитку даної сфери. Виникає потреба у розробці комплексної моделі соціально-економічного функціонування малого підприємництва як одного із ключових елементів інноваційного механізму [6, с. 129].

Згідно із поставленими цілями мале підприємництво покликане вирішити такі завдання як (рис. 1.6):

- охарактеризувати можливості розширення середнього соціального прошарку, а також сформувати пріоритетні напрями інноваційного розвитку малого підприємництва.

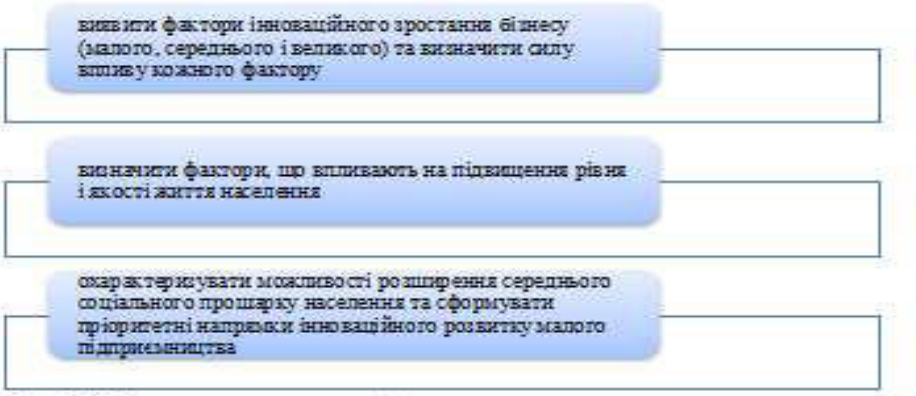

Рис. 1. 6 Завдання малого підприємництва

Джерело: складено автором [3]

Рішення цих соціальних завдань з погляду держави щодо їх економічного значення відіграє важливу, але не головну роль. В зв'язку із різними завданнями, які воно виконує можна по-різному трактувати поняття «мале підприємництво». Зокрема, виходячи із його соціального та економічного значення для держави.

Соціальний підхід на поняття «мале підприємництво» характеризується такими характеристиками як: малі підприємства, що виконують в суспільстві

і економіці певні функції, що визнаються особливо значними із соціального погляду і відіграють ключову роль у вирішенні основних соціальних проблем держави. Його соціальна значимість може розглядатися із двох позицій:

- збільшення кількості платників податків та підвищення рівня стабільності - для економічного розвитку держави;

- зниження рівня безробіття та зниження рівня злочинності - з погляду суспільного розвитку [8].

З екологічного погляду значення малого підприємництва визначається його близькістю до споживача, джерелами місцевої сировини, що використовується, впливом на своє безпосереднє оточення, невеликими фінансовими можливостями платити за штрафи та за недотримання екологічних норм. З цієї точки зору воно характеризується так: малі підприємства, які використовують інноваційні технології і підходи у своїй діяльності, дають змогу не забруднювати навколишнє середовище, переробляють відходи чи впроваджують безвідходні технології.

Таким чином, мале підприємство – це вид підприємницької діяльності фізичних та юридичних осіб, що здійснюють її на власний ризик, яка відповідає чинному законодавству та встановленим критеріям для даного виду діяльності. Вона враховує економічний, соціальний, екологічний і стратегічний складники. Стратегію її розвитку варто розглядати із двох позицій:

1. підприємницька діяльність є джерелом засобів до існування, прибуток від якої спрямовується на особисте споживання та для держави підвищує рівень стабільності; збільшення масштабів діяльності і розвиток підприємства збільшує прибуток і базу оподаткування;

2. Відбувається створення нових робочих місць та зниження рівня безробіття населення [11, с.86].

Розвиток малого підприємництва та його перспективи залежать від зовнішніх чинників макро - та мікросередовища, які впливають на підприємців в окремий період часу. Нині в Україні зберігається нестабільність у правовій, економічній і соціальних сферах, що підсилюються негативним впливом війни та проведенням бойових дій на окремих територіях країни. Разом з тим, зазначимо, що впродовж проходження пандемії та карантину, який відслідковувався у 2021 р. ділова активність підприємців у багатьох країнах світу була обмежена і це спричинило негативні результати їх діяльності. Для національних підприємців ці випробування погіршили і без того складну економічну ситуацію.

Економіка України не має того достатнього рівня інвестиційних ресурсів. Внаслідок вказаних вище причин зберігається стійка тенденція несприятливого інвестиційного клімату і постійних змін у законодавстві. Зауважимо, що як наслідок, мають місце проблеми інвестиційного характеру, а саме у сфері залучення зовнішніх інвестицій. Щодо внутрішніх джерел інвестицій, то вони залежать від національного фондового ринку та в т.ч., стану банківської системи.

Нині існує достатньо багато причин і перешкод для розвитку у даній сфері. До основних відносимо:

1. проблеми у сфері залучення інвестиційних ресурсів та нестача власних фінансових ресурсів і важка доступність до зовнішніх інвестицій;

2. відсутність розвинених елементів інфраструктури підтримки представників бізнесу достатнього рівня;

3. недосконалий механізм здійснення державного контролю у сфері;

4. висока їх вартість та складний порядок проходження дозвільних процедур відкриття бізнесу;

5. швидка зміна чинного законодавства, що не дає можливість бізнесовим структурам оптимально планувати свою діяльність на довготривалу перспективу;

6. низький рівень залучення молоді та сільського населення, тобто кадрова проблема, яка пов'язана із недосконалою системою підготовки і підвищення кваліфікації працівників;

7. невисокий рівень активності підприємців в захисті власних інтересів;

8. неналежний рівень консультативного, інформаційного та методичного забезпечення даної сфери.

Разом з тим, процес розвитку малого бізнесу в Україні гальмується рядом істотних причин, які систематизовано і представлено на рис 1.7.

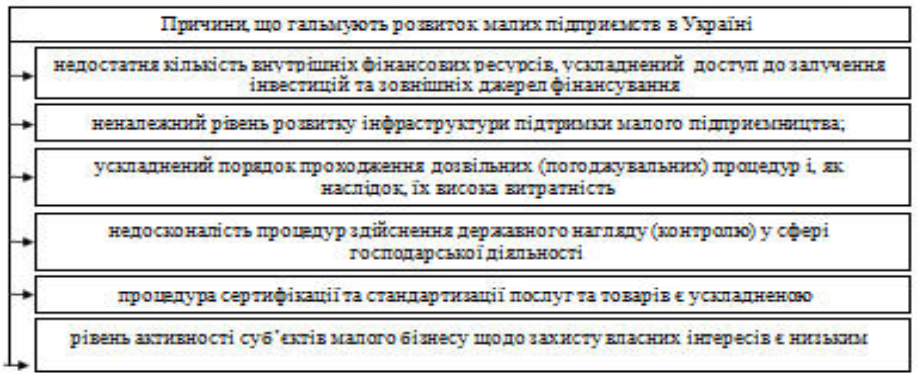

Рис.1.7 Причини, що гальмують розвиток малих підприємств в Україні

Джерело: розроблено автором з використанням джерела[6]

Зауважимо, що ті зміни, які спричинено впливом пандемії, створили умови, коли підприємствам дуже важко існувати. Саме тому, не всі продовжують свою діяльність, а тому перспективами їх розвитку є використання такої стратегії виживання, яка зберігає як частку ринку, так і активи підприємців.

Ключовою проблемою на шляху до їх розвитку підтримки свого існування є фінансове забезпечення. Проте, на нашу думку, планування діяльності варто здійснювати та деталізувати плани за декількома сценаріями

розвитку подій, не дивлячись на високий рівень невизначеності і динамічності умов зовнішнього середовища. Наприклад: оптимістичний та песимістичний сценарій.

Дуже важливим та вартим уваги є запровадження радикальних заходів зі сторони владних структур, які направлені на підтримку фінансового стану підприємців. До них належать такі, що демонструє рис.1. 8 [6, с. 125]

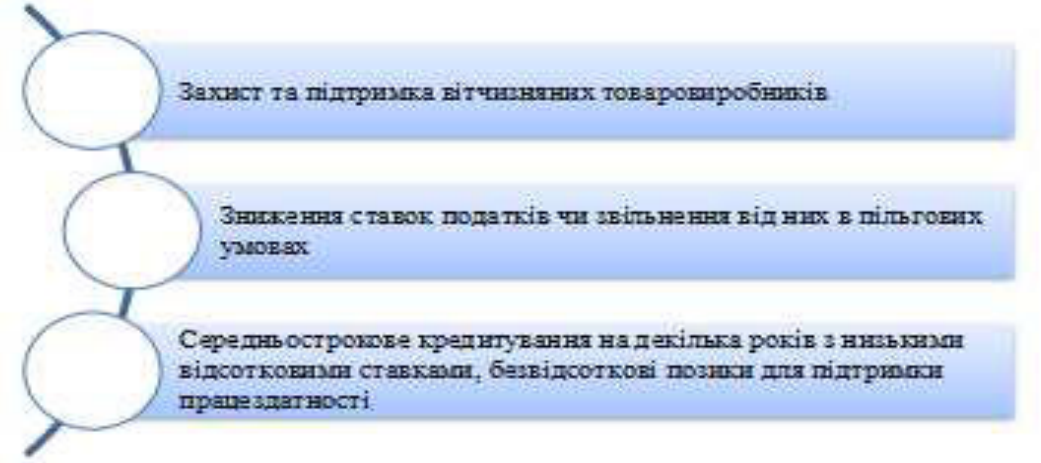

Рис.1.8 Основні напрями підтримки малих підприємств в Україні

Джерело: розроблено автором [6]

Таким чином, підсумовуючи вищесказане, зауважимо, що мале підприємництво є актуальним драйвером ринкової економіки і покликане вирішити важливі завдання. До яких слід віднести, такі як: виявлення факторів інноваційного зростання великого, малого і середнього підприємництва, визначення сили впливу кожного фактору; визначення факторів, які впливають на підвищення рівня та якості життя населення і характеризують можливості розширення середнього соціального класу населення, в т.ч. формування пріоритетних напрямів інноваційного розвитку малого підприємництва.

Необхідним і дуже важливим є запровадження радикальних заходів зі сторони влади, які спрямовані на підтримку фінансового стану бізнесових структур. Зокрема таких як: зниження ставок оподаткування або надання

певних преференцій, звільнення від податків, що продовжують сплачувати заробітну плату працівникам в складних умовах; захист і підтримка вітчизняних товаровиробників; стимулювання і створення робочих місць; середньострокове кредитування із низькими відсотковими ставками та безвідсоткові позики СМП на період воєнного стану для підтримки працездатності.

1.2. Основні напрями державної фінансової підтримки підприємництва

Несприятлива фінансова і економічна ситуація, що склалася в Україні, істотно обмежує можливості малого бізнесу. Це не дозволяє йому зароджуватись і ефективно розвиватись. Динаміка зростання кількості малих підприємств, за останні 10 років в Україні практично не спостерігається. Близько 7 малих підприємств та менше 1 виробничого малого підприємства становить на 1000 осіб населення, а це у 5-10 разів менше, а ніж у розвинених країнах.

Більше ніж за тридцятирічне існування незалежності України розвиток малого підприємництва так і знаходиться на етапі становлення. Його діяльність не є ефективною і потребує масштабної фінансової, державної, та законодавчої підтримки, що повинна спрямовуватись на створення привабливого мікроклімату та позитивного економічного середовища. Держава має підтримувати малий бізнес тому, що він відноситься до ризикової сфери. Лише 5% новоствореного МСП в Україні вважаються успішними, коли 35% банкрутують у перший рік діяльності. Решта 60% знаходяться на низькому рівні рентабельності [10]. Нині малі підприємства в Україні створюють приблизно 5–6% ВВП на рік. Зауважимо, що близько 30% населення зайняті в малому бізнесі.

Виняткову важливість для економіки країни та становлення фінансового сектора є розвиток МСП і його чутливість до суспільного розвитку. Разом з тим, малі та мікропідприємства є досить залежними і вразливими від зовнішніх і внутрішніх чинників структур підприємницької діяльності. Це зумовлює необхідність державного регулювання та фінансової підтримки його діяльності.

Згідно із Постановою КМУ «Про внесення змін до Порядку надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва» № 310 від 22.03.2024 було внесено зміни щодо порядку надання фінансової державної підтримки СМП. Основні напрями державної фінансової політики розвитку малого підприємництва включають [11]:

1. продовження розробки стратегій, тобто Уряд розробляє середньо - та довгострокові стратегії сфери розвитку СМП на державному і регіональному рівнях, яке буде забезпечувати належне бюджетне фінансування та оцінку програм;

2. збереження підприємств (проведення превентивних заходів щодо запобігання закриттю вже діючих підприємств, особливо через зниження рівня фінансових можливостей;

3. якісний розвиток суб'єктів господарювання (посилення експортної спроможності СМП, спрощення доступу до сучасних технологій, підвищення конкурентоспроможності і забезпечення доступу до довгострокових кредитів, які дають можливість для розширення існуючих та нових виробництв.

На рис.1.9 проілюстровано основні напрями державної політики, що стосуються сфери розвитку МСП [11-12]. Механізми і масштаби державної підтримки діяльності малого бізнесу визначено у контексті національних особливостей розвитку економіки України.

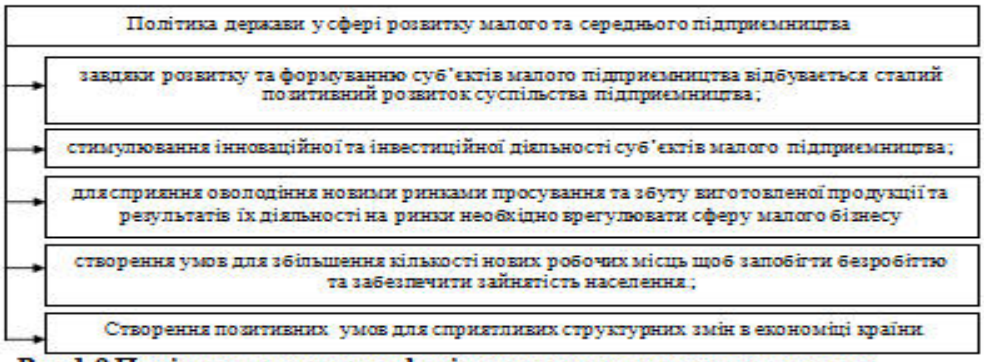

Рис.1.9 Політика держави у сфері розвитку малого та середнього підприємництва

Джерело: розроблено автором [11-12]

Передусім, державне і адміністративне регулювання малих підприємств виконує управлінську та забезпечувальну функції, що забезпечує правову, і економічну свободи для СМП. Це досягається за рахунок зниження впливу державного регулювання і адміністративного впливу на функціювання підприємств, з огляду на їх значущість в її економічній системі [13, с.19].

Зауважимо, що стабільність розвитку підприємництва забезпечується за рахунок значної частини населення. В Україні чисельність населення, яке займається малим бізнесом становить менше 11%, проте дослідження науковців показали, що цей показник мав би становити приблизно 20-30% [12]. Загальні характеристики і параметри розвитку малих бізнесових структур в нашій державі не мають відповідних можливостей, тому дана сфера все ще знаходиться на етапі свого становлення. Україна відстає від країн із високим рівнем економічного розвитку за кількістю підприємств малого бізнесу, чисельністю їх працівників, внеском до статутних фондів підприємств та ін. показниками [14, с.112].

Варто зауважити, що під час широкомасштабного вторгнення в Україну підприємці, які швидко змогли релокуватися і продовжити працювати, це те, що врятувало нашу економіку. Це, так званий, «Resilience українського підприємця». Підтримка СМП знайшла своє чітке

відображення в програмах підтримки Уряду та ін. проектах. До таких проєктів можна віднести:

- доступне кредитування «5-7-9»;

- грантова програма єРобота;

- розвиток виробництв та стимулювання будівельної сфери через програму єОселя;

- залучення інвестицій в реальний сектор економіки країни;

- страхування суден, підтримка несировинного експорту, розмінування портів та ін. [12,15].

Зауважимо, що протягом 2023 р., в рамках підтримки малого бізнесу, було видано понад 10 тис. мікрогрантів на суму приблизно 2,4 млрд грн на відкриття чи розвиток підприємств у рамках проекту «Власна справа». Майже 300 ветеранів, ветеранок, їх дружин та чоловіків отримали ще 109 млн грн на розвиток свого бізнесу. Разом з тим, популярною була програма «Доступні кредити 5-7-9», що є єдиним джерелом дешевих кредитів в Україні [12].

Зокрема, у 2023 р було видано 600 грантів, що становить до 8 млн грн кожен для переробних підприємств. У 2024 р. Мінекономіки активно працює над втіленням нових проектів. Це такі як: розвиток індустріальних парків, підтримка втілення проектів із значними інвестиціями, компенсація вартості сільгосптехніки вітчизняного виробництва та багато ін. На фінансування цього пакета програм у поточному бюджеті передбачено понад 40 млрд грн.

У поточному році планується видати 12 тисяч кредитів за програмою іпотеки єОселя. У планах Мінекономіки і Міністерства цифрових технологій є об'єднання єОселі та єВідновлення. В такому випадку сім'ї, чиє житло зруйноване за сертифікатом зможуть зробити перший внесок за іпотекою.

Мінекономіки біло презентовано напрацювання першого пілотного проекту Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації МСП на період до 2027 року. Ця Стратегія розробляється в рамках проєкту

Good Governance Fund «Ревіталізація бізнес-клімату в Україні». Він фінансується - UK International Development Урядом Великої Британії [12].

Малий і середній бізнес є фундаментом кожної держави і створює дві третини доданої вартості та більше ніж 80% робочих місць в Україні. Це робить його запорукою стійкості і рушієм розвитку економіки України. Основна задача держави – оптимально і системно його підтримувати. Особливо важливо, адаптувати цю підтримку до викликів воєнного часу. Для цього профільне міністерство разом із партнерами здійснює розробку даної Стратегії підтримки МСП до 2027 року. Вона дасть змогу покращити координацію роботи Уряду, бізнесу і донорів. З ін. боку, різних програм із підтримки підприємців, що позитивно вплине на розвиток даної сфери в цілому. Документ буде містити перелік визначених кроків, які необхідні для розвитку сектору МСП [12, 16].

Варто розглянути досвід розвинутих країн у даній сфері. Зокрема, як показує досвід країн ЄС та США ставлення до малих підприємств є особливим і має чітко визначену державну політику. В більшості розвинених країн світу, суб'єкти малих підприємств становлять понад 90% суб'єктів бізнесу в цілому [11] (Додаток А-Б). Як бачимо, на рис. 1.10 продемонстровано модель організації малого бізнесу у США.

Щодо країн ЄС, то малий бізнес є основою соціально-економічного розвитку. Зауважимо, що в ЄС функціонує понад 20 мільйонів малих і середніх підприємств. Вони забезпечують більше половини загального обороту та доданої вартості. Зайнятість у даній сфері становить близько 70%. Максимальна кількість малих підприємств спеціалізується на торгівлі, харчовій промисловості і будівництві [16, с.41].

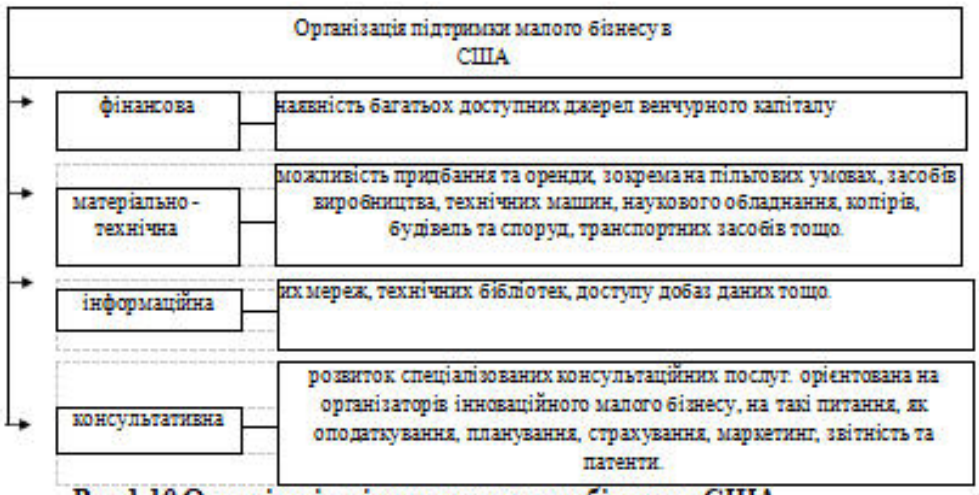

Рис 1.10 Організація підтримки малого бізнесу в США

Джерело: розроблено автором з використанням джерела [13]

Саме тому, малий бізнес у Європі спонукає на посилення відкритої конкуренції і «змушує» великі компанії приймати участь у розробці нових технологій та покращувати виробничі показники. Вся економіка ЄС у цілому базується на високих показниках діяльності малого бізнесу. Із цією метою там реалізовано політику підтримки малого бізнесу. Основна мета цієї політики є підтримка інтересів влади і бізнесу, що в результаті забезпечить значно кращі умови для ведення діяльності у цій сфері та посилення ділової конкуренції [17].

Таким чином, підсумовуючи вищесказане, зауважимо, що сфера МСП є найбільш важливим сектором підприємницької діяльності, який здатен впливати на структурну перебудову економіки України; підвищувати обсяги виробництва; сприяти більш раціональному використанню фінансових ресурсів; створювати потрібне середовище для розвитку конкуренції і усунення монополізму; сприяти посиленню стимулів до інноваційних процесів та високоефективної праці.

Змістом державної інноваційної політики СМП є регулювання грошових потоків, які спрямовані на покращення доступу малих фірм до

джерел фінансування. Існує два визначених та ефективних напрями цієї політики:

- цільові субсидії із бюджету (через установи та федеральні агентства);

- залучення приватного капіталу задля фінансування інноваційної їх діяльності.

Разом з тим, малі підприємства є досить вразливими до зовнішніх і внутрішніх чинників впливу. Головна їх проблема в недостатності фінансових ресурсів і обмеженості виходу на міжнародний ринок. З цих причин задля успішного їх функціонування сфери має бути чітка і раціональна система державної фінансової підтримки.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ СТАНУ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз та оцінка фінансової підтримки підприємництва в Україні

Підтримка бізнесу може розглядатись в якості реального каталізатору потенційних змін, який допоможе державі скоротити час на відновлення економіки. Уряд України є безпосередньо зацікавленою стороною у підтримці розвитку та відновлення підприємницької активності. Саме тому варто розглянути діяльність Фонду підтримки підприємництва, який здійснює фінансування потреб малого та середнього бізнесу на поворотній основі. Серед основної кількості державних програм варто зупинитись на деяких з них, зокрема:

- Урядова програма «Доступний факторинг», основна мета якої – здешевлення факторингового фінансування для виробників вітчизняних товарів та послуг[22];
- Урядова програма «Підтримка підприємств паливно – енергетичного комплексу»[23], в умовах якої передбачається фінансування витрат об'єктів паливно – енергетичної інфраструктури, які постраждали в наслідок військових дій.
- Програма «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9»[25], яка передбачає зниження витрат на базову винагороду згідно договору фінансового лізингу;
- «Доступні кредити 5-7-9» - передбачає пільгове кредитування підприємств, яка реалізується з метою зниження вартості кредитних ресурсів в господарській діяльності малого та середнього бізнесу. На початок вересня 2023 року підприємства отримали кредитів на суму 229,5 млрд грн. загальна кількість кредитів становила 71013, з них кредити, надані державними

банками – 48113 кредитів[26]. Кількість підписаних кредитних угод станом на 09.12.2024 рік зображена на рис.2.1.

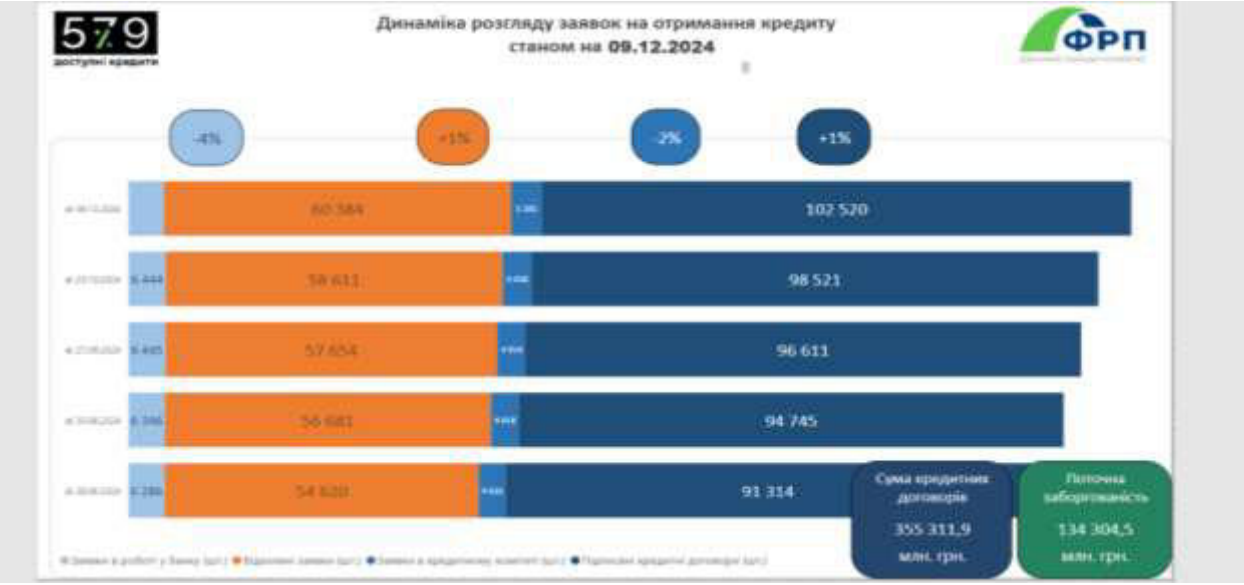

Рис.2.1 Заявки на отримання кредитів в рамках програми «Доступні кредити 5-7-9»

Джерело: [30]

За даними Фонду розвитку підприємництва сума кредитних договорів станом на 12.09.2024 рік становить 355,311 млрд грн., тоді як поточна заборгованість становить 134,3 млрд грн. З червня 2024 року спостерігається зниження кількості підписаних кредитних договорів, водночас кількість відхилених заявок зменшилась на 4%.

З точки зору галузей фінансування за даною програмою варто відзначити лідерів залучення кредитних ресурсів в рамках даної програми (див.рис.2.2). На першому місці за обсягами залучення знаходиться сільське господарство, сума кредитного портфеля становить 159665млн грн. Частка кредитування у загальному кредитному портфелі банківських установ становить 45 %. Друге та третє місце в кредитному портфелі займають торгівля та промисловість. Обсяг частки торгівлі у кредитному портфелі перевищує обсяги промисловості на 3% та становить 24 %.

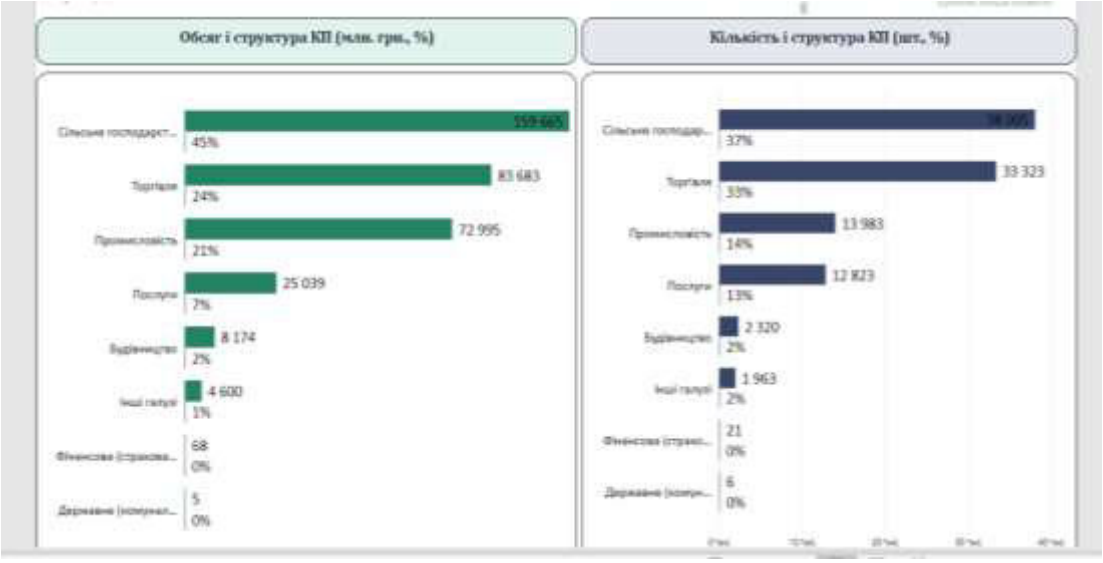

Рис.2.2 Структура кредитного портфелю банків за сферами кредитування в рамках програми «Доступні кредити 5-7-9»

Джерело: [30]

На четвертому місці за обсягами кредитування знаходиться сфера послуг, частка якої становить лише 7%. Обсяг інших галузей є дуже незначним, їх частка коливається від 2 до 0,1% у кредитному портфелі банків.

Ефективність державної програми підтримки підприємництва можна розглядати з точки зору мети залучення кредитних ресурсів суб'єктами господарювання (див.рис.2.3). на першому місці в загальній структурі знаходяться кредитні договори, які були підписані з метою формування обігових коштів суб'єктів малого та середнього бізнесу. Обсяг кредитного фінансування обігових коштів становить 67767 млн грн, кількість підписаних договорів складає 21106 шт.

На другому місці знаходиться антикризовий кредитний договір, обсяг залучених кредитних ресурсів становить 63898 млн грн, кількість підписаних договорів – 23137 шт. Третє місце посідає фінансування антивоєнних заходів, обсяг фінансування становить 57546 млн грн, кількість підписаних кредитних договорів – 15204 шт.

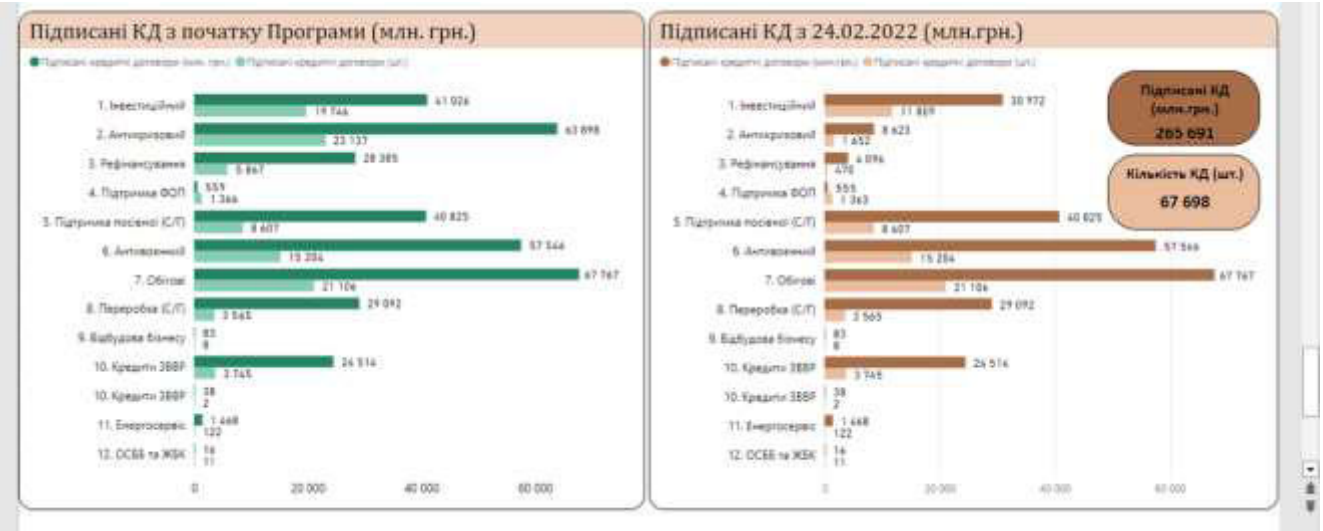

Рис.2.3 Обсяг кредитних договорів в рамках програми «Доступні кредити 5-7-9»

Джерело: [30]

Практично на одному рівні знаходиться кредитування сільського господарства (посівної) та інвестиційні кредити. Кількість договорів для організації посівної становить 8607шт., кредитні договори інвестиційного характеру – 19746 шт.

На п’ятому місці за інтенсивністю залучення кредитних ресурсів знаходяться переробні підприємства сільськогосподарського комплексу – 29092 млн грн та підприємства, які використовують кредитні ресурси для рефінансування в обсязі 28385 млн грн. Всі інші кредитні договори в рамках програми мають незначні обсяги.

Крім того, варто відзначити низку програм, які реалізуються Фондом у взаємодії з міжнародними фінансово – кредитними установами: «Програма мікрокредитування», «Програма підтримки фінансування енергоефективних інвестиційних малих та середніх підприємств», «Програма часткового відшкодування відсоткових ставок за кредитами банків для суб’єктів Підприємництва Тернопільщини та міста Києва» та інші.

Окрім Фонду підтримки підприємництва існує ряд органів, які здійснюють фінансування урядових програм (див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Програми фінансування малого та середнього бізнесу, які фінансуються за рахунок програм станом на 2023 рік

Орган, що здійснює фінансування	Назва програми	Напрями фінансування	Сфера поширення	Сума	Термін дії
Український фонд стартапів	Програма грантової підтримки проєктів подвійного призначення	Стартапи у сфері оборони, кібербезпеки інфраструктури, освіти та охорони здоров'я	Територія України	До 35000 дол. США	Не визначено
Департамент агропромислового розвитку Львівської облдержадміністрації	Програма підтримки та розвитку сільського господарства	Для підприємців у сфері органічного виробництва	Львівська область	До 150 тис. грн	До 01.12.2023
Міністерство економіки України	Урядовий проєкт «єРобота»	На відкриття власної справи	Територія України	До 250 тис. грн	До 19.11.2023
		На розвиток тепличного господарства	Територія України	2 – 7 млн грн	Не визначено
		На розвиток власного садівництва, ягідництва та виноградарства	Територія України	140 – 400 тис. грн на 1 га	Не визначено
		Для ветеранів на відкриття власної справи та їхніх сімей	Територія України	250 тис. – 1 млн грн	Не визначено
Український ветеранський фонд	Програма мікрофінансування бізнесу ветеранів та членів їхніх родин	на купівлю товарів та обладнання для ведення власної справи	Територія України	До 20 тис. грн	До завершення воєнного стану

Джерело: [27,31]

«Програма грантової підтримки проєктів подвійного призначення» фінансується Українським фондом стартапів. В рамках даної програми фінансуються підприємства у сфері оборони, освіти та охорони здоров'я, кібербезпеки та розвитку інфраструктури. Програма має необмежений термін дії, фінансування відбувається в межах 35 тис дол США.

«Урядовий проєкт «єРобота» реалізується за рахунок Міністерства економіки України. Основні напрями проєкту фінансуються на всій території країни, проте обсяги фінансування мають суттєву різницю. В рамках даного проєкту фінансуються наступні напрями[33]:

- Відкриття власної справи (підприємства). Цей напрямок фінансувався до 19.11.2023 року

- Розвиток приватного садівництва, ягідництва та виноградарства (140 – 400 тис грн на 1 гектар)

- На розвиток тепличного господарства (2 – 7 млн грн)

- Відкриття власної справи ветеранами та їх родинами (від 250 тис до 1 млн грн).

«Програма мікро фінансування бізнесу ветеранів та членів їх родин» реалізується за рахунок Українського ветеранського фонду з метою підтримки підприємців у процесі придбання товарів та обладнання для власної справи. Обсяг фінансування становить 20 тис грн. Дія програми передбачена до кінця військових дій на території України.

Переважна кількість програм підтримки діяли на всій території країни. Однак є такі, що діють на окремих територіях, зокрема «Програма підтримки та розвитку сільського господарства». Вона використовувалась для фінансування підприємств у сфері органічного виробництва на території Львівської області. Програма діяла до 01.12.2023 року.

Крім державних програм підтримки малого та середнього бізнесу в Україні існує ряд програм, що фінансуються за рахунок програм міжнародних інституцій та організацій (див. табл. 2.2).

Програма фінансування малого та середнього підприємництва в Україні фінансується за рахунок ЄБРР. Претендентами для отримання фінансування можуть бути малі підприємства, у яких штатна чисельність населення становить 250 чоловік. Виключенням у даній програмі є підприємства, що виготовляють тютюнові вироби, алкогольні напої та задіяні в гральному бізнесі.

Учасники «Програми для підприємств позичальників Укрексімбанк» - це позичальники, які мають можливість отримати грант у обсязі 15% від суми субкредиту за умови їх реалізації інвестиційних субпроєктів.

«Програма міжнародної технічної допомоги «Застосування та імплементація Угоди про асоціацію між ЄС та Україною у сфері торгівлі» -

передбачає фінансування релокованих малих та середніх підприємств, які передбачають залучення грантового фінансування на інвестування у виробничі процеси.

Програма Датської ради у справах біженців передбачає грантове фінансування для релокованого бізнесу в безпечніші регіони з метою подальшого відновлення підприємницької діяльності.

Таблиця 2.2

Програми підтримки мікро, малого та середнього бізнесу за рахунок іноземних джерел фінансування

Програма/джерело фінансування	Призначення та умови надання
Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР)	Програма розрахована на фінансування малого та середнього підприємництва за штатом 250 чол
«Програма для підприємств позичальників Укрексімбанк»	Для позичальників, які успішно реалізують інвестиційні субпроєкти
«Програма міжнародної технічної допомоги «Застосування та імплементація Угоди про асоціацію між ЄС та Україною у сфері торгівлі»	Фінансування проєктів виробничого призначення
Датська рада у справах біженців	Для підприємств з релокацією бізнесу
Європейська комісія	Конкурси проводяться в межах внутрішнього ринку ЄС
Німецьке товариство міжнародного співробітництва	Впровадження технологій щодо зменшення викидів
Уряд Японії	Цільове фінансування громад

Джерело: [33]

Європейська комісія проводить фінансування в рамках конкурсу “ReadyForEU”[34] для підприємців та підприємств України для використання переваг внутрішнього ринку ЄС.

Німецьке товариство міжнародного співробітництва фінансує проєкти підприємств промисловості з метою зменшення промислових викидів та використання доступних технологій.

У рамках Проєкту “Рішення у сфері безпеки людини в Україні” здійснюється фінансування громад з метою набуття стійкості в умовах військового стану (відновлення робочих місць, виробництво, задоволення попиту громад на критичні товари та послуги. Даний проєкт фінансується за рахунок Уряду Японії.

Крім загальнодержавних програм фінансування варто виокремити регіональні проєкти. Так, «Програма «Конкурентоспроможна економіка

України»[35] працює на території України з 2019 року та спрямована на зростання конкурентоспроможності малих та середніх підприємств. Фінансування зосереджено на секторах інформаційних технологій, інжинірингу та креативної індустрії[].

Зважаючи на програми підтримки можна стверджувати, що фінансування сектору малого та середнього підприємництва спрямовано на досягнення наступних цілей[36]:

- формування ефективного конкурентного середовища для розвитку підприємництва
- виробництво продукції високої якості підприємствами малого та середнього бізнесу на внутрішньому ринку
- створення сприятливих умов для формування підприємницької культури серед населення
- сприяння до екологічного та ефективного використання ресурсної бази
- вирішення проблеми зайнятості населення за рахунок малого та середнього бізнесу
- забезпечення ринку товарів та послуг за рахунок розвитку вітчизняних товаровиробників
- усунення диспропорцій, які виникли у результаті воєнних дій на території України
- збереження та примноження наявного інтелектуального та інноваційного потенціалу тощо.

На основі окреслених завдань вважаєм за необхідне розглянути ефективність реалізації державної підтримки підприємницького сектору за рахунок коштів бюджету та міжнародних фінансових організацій

2.3. Оцінка ефективності фінансової підтримки підприємництва за рахунок державних програм

За умов військового часу актуальним є державний проєкт «єРобота», в рамках якого найбільш поширеними програмами підтримки малого та середнього бізнесу стали програми «Власна справа», «Своя теплиця», «Розвиток переробної галузі». За 2022 рік в межах проєкту було проведено 12 конкурсних відборів для мікрокредитування з метою розвитку власного бізнесу. З січня по вересень 2023 року для отримання заявок на отримання мікро грантів для розвитку власного бізнесу за програмою «Власна справа». За даний період грантове фінансування було надано у розмірі 3645 млн грн в т. ч. мікро фінансування - 961 млн грн. Розподіл грантів в межах проєкту «Власна справа» відображено на рисунку 2.4

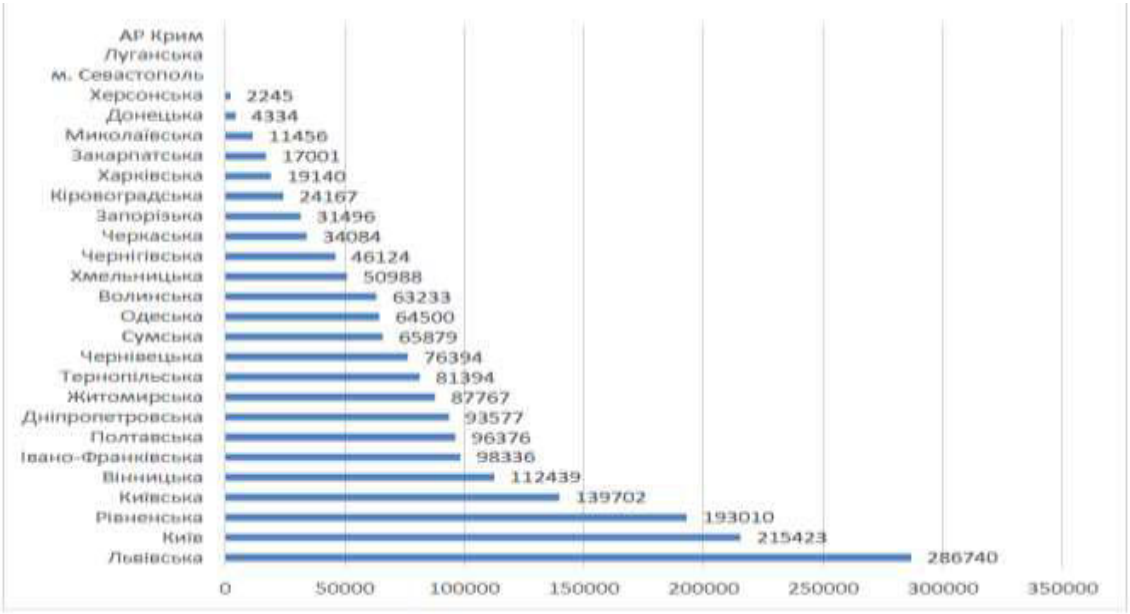

Рис.2.4 Розподіл грантових програм з липня 2022 по липень 2023 року, тис грн

Джерело: [29,30]

Аналіз даних, відображених на рис.2.8 демонструє наступні особливості кредитування у регіональному розвитку: найбільша частка

кредитування припадає на Львівську область, на яку припадає 15 % від загального обсягу отриманого грантового фінансування. Найменша кількість грантів припадає на Донецьку та Херсонську області, що пов'язано з військовими діями на території окреслених регіонів.

Частка грантового фінансування за «класифікатором ведення економічної діяльності» демонструє наступні особливості:

- «Роздрібна торгівля: ремонт автотранспорту» - частка грантового фінансування становить 31%;

- «Переробна промисловість» - частка грантового фінансування 17%;

- «Тимчасове розміщенні і організація харчування» - частка грантового фінансування 15%;

- «Державне управління та оборона» - 0,01;

- «Добувна промисловість» - 0,01;

- діяльність домашніх господарств – 00,3.

Критерії ефективності програми «5-7-9» можна охарактеризувати наступними параметрами:

1. Прозорість програми, яка пояснюється запозиченими закордонними практиками такого типу кредитування:

2. Гнучкість - пояснюється різними інструментами, які виправдовують свою ефективність в умовах карантину та військового стану;

3. Залучення широкого кола банківських установ до реалізації програми. На разі в програмі задіяно 45 банківських установ;

4. Можливість поєднання даної програми з іншими інструментами державної фінансової підтримки підприємництва такими як портфельні інвестицій держави[36].

За умов військового часу держава використовує прямі та непрямі методи підтримки підприємств. До прямих методів можна віднести державні програми підтримки малих та середніх підприємств у сфері фінансування, факторингу та кредитування. До найбільш поширених методів непрямого

впливу держави є податкова сфера. На початку військових дій у даному напряму держава зробила наступні кроки:

1. Застосування до 1 та 2 групи підприємств звільнення від сплати єдиного соціального внеску

2. Перенесення термінів сплати податків для підприємств, які перебувають у скрутному економічному становищі

3. Для більшості підприємств дозволено сплачувати 2% від обсягів обороту у якості єдиного податку

4. Часткове звільнення від сплати єдиного соціального внеску та штрафних санкцій

5. Тимчасове скасування сплати екологічного податку та податку на землю

6. Скасування акцизного податку на пальне із подальшим зниженням ціни на оборонні товари та пальне.

Не зважаючи на активне використання інструментів державної фінансової підтримки підприємництва в Україні існує ряд проблем, які мають вагомий вплив на подальшу реалізацію державних програм. Перш за все варто виділити відсутність єдиного нормативного акту, який визначає інструменти та форми реалізації державної фінансової підтримки підприємництва. Другим, не менш важливим фактором є відсутність досконалого механізму фінансового моніторингу та державного фінансового контролю за цільовим використанням грантових коштів.

Відсутність європейської практики оприлюднення інформації щодо переліку підприємств та сум грантової допомоги з боку держави. Відповідно до нормативів країн ЄС фінансування суб'єктів господарювання за рахунок державних коштів може відбуватись лише у випадку наявності суспільних інтересів щодо такої державної підтримки.

Виговська Н., Легенчук С., Цисар О.[36] вважають, що попри позитивні тенденції використання програм державної фінансової в Україні існує ряд

проблем, які гальмують подальший розвиток державної підтримки з урахуванням світових стандартів. До основних з них варто віднести:

1. За наявного високого інноваційного потенціалу спостерігається низький технологічний рівень розвитку підприємницьких структур

2. Значна частка підприємницького сектору України орієнтується на торгівельні операції, а не на створення доданої вартості в межах внутрішнього ринку

3. Відсутність розвиненої інфраструктури та досконалого механізму державної фінансової підтримки малого та середнього бізнесу

4. Не зважаючи на наявний позитивний ефект від програм держаної фінансової підтримки часто спостерігається брак фінансових ресурсів. Частка заявок, поданих на грантове фінансування, відхиляється. Крім того, зважаючи на дефіцитність державного бюджету спостерігається брак бюджетного фінансування у зв'язку з військовими діями

5. Незначна консультаційна та інформативна підтримка підприємств щодо можливості державної фінансової підтримки у порівнянні з світовими стандартами

6. Недосконалий механізм регулювання фінансово – кредитної діяльності підприємництва.

Оцінюючи ефективність державної фінансової підтримки слід звернути увагу на проблеми, з якими стикаються підприємства у процесі оформлення та використання грантів на розвиток малого та середнього підприємництва (див. табл. 2.6).

Порушення термінів надання грантового фінансування. Це призводить до негативних наслідків для підприємств, які проявляються у необхідності залучення власних додаткових фінансових ресурсів, зростання цін на товари або послуги, що були зазначені у грантових програмах. Відсутність чіткого механізму дій з боку підприємств щодо недотримання термінів грантового

фінансування призводить до складних бюрократичних процедур у зв'язку з необхідністю внесення змін у бізнес – плани.

У зв'язку з економічною та політичною нестабільністю часто виникає необхідність зміни контрагентів, які зазначені в грантовому договорі. Такі зміни займають багато часу та потребують узгодженості з банком, який здійснює грантове фінансування. Така ситуація значно уповільнює строки реалізації грантових проєктів.

В процесі виконання грантового проєкту часто виникають додаткові непередбачувані витрати, які потребують додаткового фінансування. Механізм реалізації додаткового фінансування є обмеженим відносно необхідності внесення змін в бізнес – план та узгодження з грантодавцями.

Таблиця 2.3

Проблеми залучення грантового фінансування та напрями їх вирішення

Проблема	Напрям вирішення
Недотримання термінів грантового фінансування	Фіксація вартості при укладання договорів з контр - агентами
Необхідність зміни контр агентів	Впровадження спрощеної процедури внесення змін
Виникнення додаткових витрат, які не враховані бізнес - планом	Можливість використання державної підтримки або кредитного фінансування

Джерело: [36]

Наявність жорстких умов надання грантів. Громадяни, яким затвердили заявку на фінансування зобов'язані:

- Протягом 2 тижнів зареєструватись в якості фізичних осіб – підприємців

- Відкрити 2 банківські рахунки: перший – для здійснення господарської діяльності, другий – для зарахування грантового фінансування.

- Малі підприємства мають щомісячно сплачувати кошти для обслуговування поточного та грантового рахунків, єдиний соціальний внесок, єдиний податок.1

Не зважаючи на той факт, витрати на ЄСІ та єдиний податок враховуються в майбутні грантові суми, вище перераховані заходи створюють для підприємств додаткові витрати.

В рамках реалізації програми «5-7-9» банківські установи можуть висувати додаткові умови до претендентів на грантове фінансування. Наприклад, «Ощад Банк» висуває до потенційних учасників програми вимогу щодо ведення ними фінансово – господарської діяльності не менше 12 місяців до подачі грантової заявки. Така вимога обмежує потенційні можливості учасників державних програм.

Жорсткі вимоги щодо оформлення та подання звітності щодо виконання грантових програм. Додаткові витрати, що виникають в процесі

реалізації грантового проєкту поза бізнес планом, мають бути компенсовані за власний рахунок не зважаючи на наявність коштів на грантовому рахунку.

Військові дії на території України дозволили зрозуміти актуальність питань щодо державної фінансової підтримки підприємництва. На основі проведеного аналізу можна зробити висновки, що така підтримка сприяє розвитку як мінімум трьох груп фінансових відносин:

1 група – державні фінанси. За рахунок зростання підприємницької активності держава отримує вигоди у формі податкових надходжень, надходжень до позабюджетних державних фондів, скорочення витрат на виплати по безробіттю, зростання вартості валового внутрішнього продукту.

2 група – підприємницький сектор. Зростання економічної активності за рахунок грантового фінансування сприяє розвитку споживчого ринку, покращує якість конкуренції та забезпечує отримання підприємницького прибутку. До того ж. розвиток виробничої сфери стимулює створення додаткової вартості, що має позитивний ефект на розвиток економіки.

3 група – населення. Зростання підприємницької активності сприяє появі додаткових робочих місць, зростання споживчого попиту на внутрішньому ринку за рахунок зростання конкурентних переваг, збільшення рівня доходу працівників тощо. Розвиток даної групи впливає на структуру ринку зайнятості шляхом заповнення вільних вакансій.

Не зважаючи на позитивні тенденції у напрямку державної фінансової підтримки було виділено ряд проблем, які гальмують подальший розвиток даного напряму діяльності держави. У зв'язку з цим важливим напрямом дослідження є пошук напрямів подальшого вдосконалення та розвитку механізмів реалізації державних програм за рахунок як державних, так і міжнародних фінансових програм.

РОЗДІЛ 3
НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

З метою оптимізації державної фінансової підтримки підприємництва в Україні варто вжити наступних заходів:

- Створення передумов для формування стратегічних та тактичних напрямів забезпечення фінансової безпеки підприємств з урахуванням внутрішніх та зовнішніх геополітичних процесів, які мають вплив на підприємницьку активність

- При формуванні державного замовлення надавати перевагу малим підприємствам для зміцнення обороноздатності та сфер соціального призначення

- Формування нових програм грантової підтримки малого та середнього бізнесу в Україні з метою активізації інвестиційної діяльності або поповнення оборотних активів. Такий захід найбільш актуальним є для підприємств, які орієнтовані на інноваційні підходи до виготовлення продукції та/або були змушені перенести виробництво в інші регіони країни

- Застосування податкового стимулювання для малих та середніх підприємств у формі відстрочки сплати податків чи податкових канікул з метою відновлення їх діяльності на деокупованих територіях

- Розробка додаткових інвестиційних програм розвитку підприємств сільськогосподарського комплексу з метою інвестування у товари, обладнання та устаткування з метою створення додаткових робочих місць та вирівнювання рівня споживчих цін на внутрішньому ринку

- Здійснення інвестицій в підприємства, діяльність яких спрямована на відновлення логістичних зав'язків, транспортної інфраструктури, виробництво екологічно чистої продукції, збільшення експортної складової економіки країни

- Використання кредитної підтримки малого та середнього бізнесу шляхом зниження кредитних ризиків, зменшення відсотків по сплаті за користування кредитними ресурсами

- Формування системи податкових преференцій спрямованих на підвищення ефективності повоєнного відновлення.

Існує багато поглядів науковців щодо визначення нових підходів до принципів організації подальшої фінансової підтримки підприємницьких структур в Україні. Розглянувши окремі підходи до принципів подальшої політики варто відзначити бачення д.е.н., професора Пшика Б.І., який окреслює наступні принципи до організації фінансової підтримки підприємництва[27]:

- Принцип адекватності – в його основі закладено відповідність важелів державної фінансової підтримки до реального стану розвитку підприємств на даний момент часу.

- Принцип послідовності – передбачає послідовне ведення заходів протягом певного періоду часу з урахуванням можливості виникнення непередбачуваних обставин та уникнення небажаних результатів.

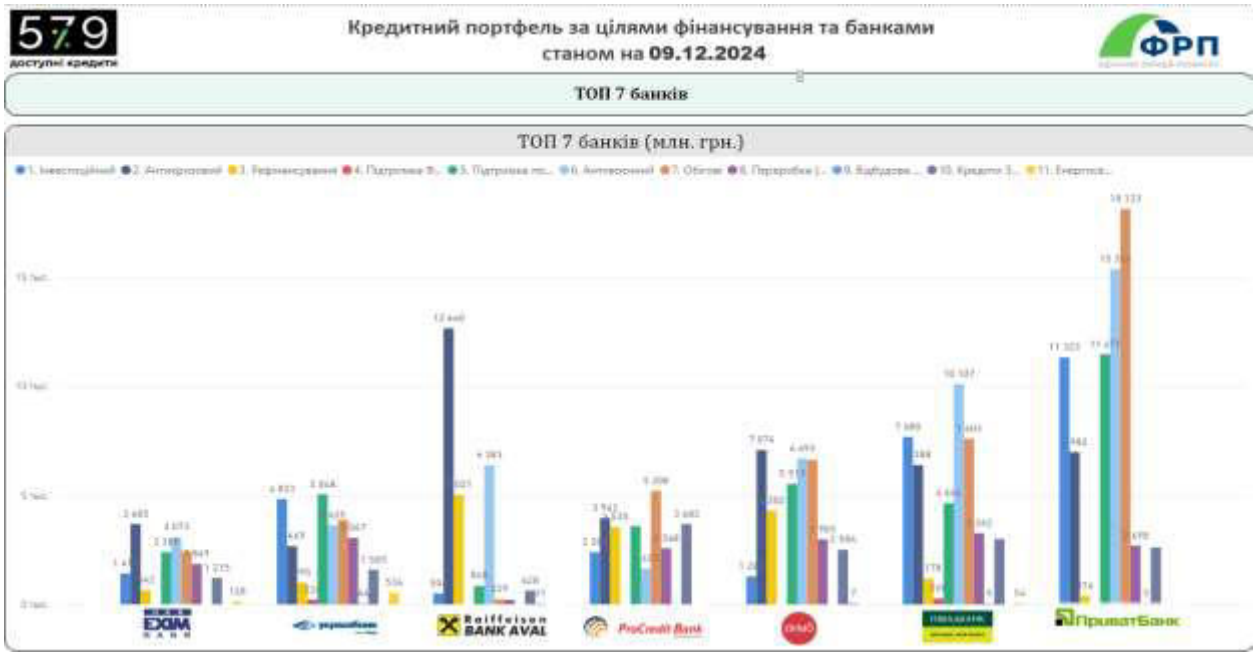
- Принцип раціонального використання інструментів державної фінансової підтримки – проявляється у виборі найбільш оптимальних інструментів, використання яких призведе до позитивного ефекту в розвитку підприємства.

- Принцип чіткості – відповідність інструментів державної фінансової політики до мети та цілей діяльності підприємств

- Принцип прогнозованості – необхідність прогнозування фінансової підтримки підприємств з точки зору фінансової ефективності для економіки країни

- Принцип ефективності – використання інструментів державної фінансової підтримки для реалізації заздалегідь визначених цілей розвитку малих та середніх підприємств.

В ході реалізації державної фінансової підтримки вагому роль відіграють банківські установи, В рамках державних програм відбувається лише часткове фінансування, тоді я банківські установи здатні забезпечити потреби підприємств у повному обсязі за рахунок кредитних ресурсів

(див.рис.3.1.)

Рис.3.1. Кредитний портфель за цінами фінансування станом на 09.1202024

Джерело: [30]

Згідно зі статистичною інформацією реалізації програми «Доступні кредити 5-7-9» за цілями фінансування виділяють ТОП – 7 банків, задіяних в даній програмі. В структурі кредитних портфелів банків відсутні спільні тенденції підписаних кредитних договорів. Так, в «ПриватБанку» серед основних напрямів залучення кредитних ресурсів спостерігається фінансування обігових коштів, антивоєнні кредити, інвестиційні та кредити для підготовки до посівної. Згідно статистичної інформації саме на цей банк припадає найбільша кількість кредитів в рамках вище зазначеної програми. Така ж структура прослідковується в «Ощад Банку», проте обсяги

кредитування дещо відрізняються. Обсяги кредитів для рефінансування є незначними, частка в кредитному портфелі становить 374 та 1178 млн грн.

Зважаючи на це, з боку держави варто вжити наступних заходів:

-запровадити звільнення від оподаткування прибутку банківських установ, який вони отримали у результаті кредитування інноваційних та кредитних проєктів терміном від до років;

- заохочувати банківські установи до придбання акцій підприємств, які здійснюють інноваційну діяльність або створюють високотехнологічні продукти шляхом звільнення банків від оподаткування частини отриманого прибутку;

- створення диференційованої шкали оподаткування з метою підвищення інтенсивності кредитування інноваційних та високотехнологічних підприємств з метою зростання економічної активності економіки.

Варто також відзначити важливість відновлення великих промислових підприємств, які окрім того, що створюють велику кількість робочих місць, генерують сукупний попит на послуги, що активізують підприємницьку ініціативу малого та середнього бізнесу.

Зважаючи на позитивний світовий досвід підтримки підприємств можна виділити види підтримки з боку держави, які мали позитивні наслідки реалізації (див. табл. 3.1)

Таблиця 3.1.

Види підтримки підприємництва в зарубіжних країнах

Вид підтримки	Зміст
Фінансова	Прямі позики, гарантування позик
Юридична	Допомога в реєстрації підприємства
Бухгалтерська	Складання звітності
Адміністративно – господарська	Оренда приміщення, оренда обладнання
Організаційна	Пошук інвесторів
Технічна	Консультаційні та проєктні послуги
Навчальна	Підготовка кадрів
Маркетингова	Просування підприємств
Інформаційна	Наявний інтернет – майданчик
Податкова	Податкові пільги

Джерело: [38]

В США державна фінансова підтримка підприємництва відбувається на основі чотирьох основних напрямів: доступність капіталу, освіта, допомога в отриманні державних замовлень та судовий захист. Для цієї країни характерна мережа бізнес – інкубаторів, інноваційна спрямованість підприємств, залучення венчурних фондів для фінансування підприємств.

У Великобританії створена ціла мережа для допомоги підприємства у наймі персоналу, встановлені спеціальні трудові податкові пільги, розроблена система обов'язкових платежів та грантове фінансування.

Німеччина істотно відрізняється від підходів інших країн, оскільки вона підтримує експортно орієнтований малий бізнес. Близько 1500 підприємств Німеччини є світовими лідерами серед експортерів.

В Японії стимулювання малих підприємств ведеться на всіх рівнях від центрального до місцевого апаратів, включаючи громадські об'єднання підприємців. Центральна влада здійснює фінансування підприємств, органи місцевого самоврядування здійснюють субсидіювання підприємств на всіх етапах їх життєвого циклу[38].

Не зважаючи на різні підходи до стимулювання підприємницької активності варто відзначити високий рівень підтримки розвитку малого та середнього підприємництва в розвинених країнах світу. Такий підхід сприяв швидкому економічному розвитку країн, створюючи належні передумови для

зростання підприємництва. Саме тому, в подальшому розвитку підприємництва в Україні варто звернути увагу на формування комплексного підходу з урахуванням вітчизняних особливостей розвитку.

Не менш важливим є диверсифікація джерел фінансування. З цією метою варто було б активізувати діяльність щодо державного – приватного партнерства, залучаючи при цьому змішані джерела фінансування.

ВИСНОВКИ

В роботі було поглиблено теоретичні засади державної фінансової підтримки підприємництва і зроблено наступні висновки:

1. Визначено, що під підприємництвом розуміють “юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно –правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом НБУ”; “фізичні особи, які зареєстровано у визначеному чинним законодавством порядку як фізичні особи – підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 млн євро, визначену за середньорічним курсом НБУ”.

Основними перевагами їх є: мобільність і можливість об'єднувати зусилля, близькість до клієнта; інноваційний потенціал, низькі накладні витрати; використання «вузьких ніш». Роль його важно переоцінити тому, що підприємницька діяльність є джерелом засобів до існування, прибуток від якої спрямовується на особисте споживання та для держави підвищує рівень стабільності; збільшення масштабів діяльності і розвиток підприємства збільшує прибуток і базу оподаткування; відбувається створення нових робочих місць та зниження рівня безробіття населенн

2. Виявлено, що до основних напрямів підтримки можна віднести такі як: розробка нових стратегій, в контексті середньо - та довгострокової перспективи розвитку СМ, як на державному, так і на регіональному рівнях, яке має забезпечити належний рівень бюджетного фінансування і оцінку

програм; проведення превентивних заходів, які будуть сприяти закриттю уже діючих підприємств, особливо через зниження їх рівня фінансових можливостей, тобто збереження підприємств; їх якісний розвиток щодо посилення експортної спроможності СМП та спрощення доступу до нових технологій, забезпечення належного рівня конкурентоспроможності та доступу до довгострокових кредитних ресурсів, що дадуть можливість для розширення існуючих та нових виробництв.

Разом з тим, протягом останніх декількох років Урядом для СМП було надано ряд грантів та мікрофінансової допомоги. Зокрема в рамках проєктів: доступне кредитування «5-7-9»; грантова програма єРобота; розвиток виробництв та стимулювання будівельної сфери через програму єОселя; залучення інвестицій в реальний сектор економіки країни; страхування суден, підтримка несировинного експорту, розмінування портів та ін.

3. В результаті проведеного аналізу було виявлено, що на вересень 2023 р СМП отримали кредитів на суму близько 229,5 млрд грн. де загальна їх кількість становила 71013, із них, які надані державними банками становить 48113 кредитів. На основі даних Фонду розвитку підприємництва (ФРП) сума договорів на кредити на аналогічний період 2024 р становила 355,311 млрд грн., поточна заборгованість- 134,3 млрд грн. Починаючи із червня 2024 р спостерігається тенденція щодо зниження кількості підписаних угод, водночас як кількість відхилених заявок зменшилась на 4%. Щодо розподілу ресурсів по галузях, то перше місце у кредитному портфелі займає сільське господарство, друге - торгівля та третє - промисловість, останнє сфера послуг.

Окрім державних програм підтримки СМП існує ряд програм, які фінансуються міжнародними інституціями та організаціями. До них відносимо: програму фінансування малого і середнього бізнесу за рахунок ЄБРР; «Програма міжнародної технічної допомоги «Застосування та

імплементація Угоди про асоціацію між ЄС та Україною у сфері торгівлі»; Програма Датської ради у справах біженців передбачає грантове фінансування для релокованого бізнесу в безпечніші регіони з метою подальшого відновлення підприємницької діяльності; «Програма для підприємств позичальників Укрексімбанк»; Німецьке товариство міжнародного співробітництва; фінансування Урядом ЄС та багато ін.

4. В процесі проведення оцінки ефективності фінансової підтримки СМП було виявлено, що в рамках державної підтримки існують такі проєкти як: «єРобота», «Власна справа», «Своя теплиця», «Розвиток переробної галузі». За досліджуваний період в рамках грантового фінансування було надано у розмірі 3645 млн грн, в т. ч. мікрофінансування - 961 млн грн. протягом 2023 р. Аналіз даних грантового фінансування показав, що найбільша частка ресурсів припадає на Львівську область - 15 % від загального обсягу. Найменша кількість грантів припадає на Донецьку та Херсонську області, що пов'язано із військовими діями на території вищезазначених регіонів.

З ін. боку держава використовує різні методи державної підтримки СМП до яких у випадку України і її реалій відносимо такі: застосування до 1 та 2 гр підприємств звільнення від сплати ЄСВ; перенесення термінів сплати податків для підприємств, що перебувають в скрутному економічному становищі; для більшості підприємств дозволено сплачувати 2% від обсягів обороту у якості єдиного податку; часткове звільнення від сплати ЄСВ та штрафних санкцій; тимчасове скасування сплати екологічного податку і податку на землю; скасування АП на пальне із зниженням ціни на оборонні товари і пальне.

5. В процесі детального вивчення ситуації в Україні у даній сфері в Україні необхідно вжити таких заходів: створення умов щодо формування тактичних та стратегічних напрямків забезпечення фінансової безпеки із врахуванням усіх геополітичних процесів, що впливають на активність

підприємців; надавати перевагу СМП при формуванні державного замовлення задля зміцнення соціальної та оборонної сфери; формування нових грантів у даній сфері із метою активізації інвестиційної діяльності чи поповнення оборотних активів; застосування податкового стимулювання та преференцій для СМП в формі відстрочки сплати податків або податкових канікул із метою відновлення їх діяльності на деокупованих територіях; розробка додаткових інвестиційних програм розвитку СМП АПК із метою інвестування в товари, устаткування і обладнання, що дасть можливість створити додаткові робочі місця та вирівнить рівень споживчих цін на внутрішньому ринку та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Економіка та управління підприємствами в умовах глобалізації: тенденції та перспективи розвитку: колективна монографія / Кол. авторів. Полтава: ПП “Астрая”, 2024. 217 с.

2. Фінансове забезпечення розвитку підприємств: монографія / за ред. І.О. Бланка. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 343 с.

3. Вагнер І.М. Вплив Covid-19 на економічний розвиток малого і середнього бізнесу в Україні. Вісник Університету банківської справи. 2020. № 1 (37). С. 59-66.

4. Марусяк Н. Фінанси підприємств : навч. посіб.: 2-ге вид., перероб. і доп. Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. 176 с.

5. Башнянин Г.І., Лазур П.Ю., Медведєв В.С., Ч.1; Ч.2: Загальна економічна теорія; Спеціальна економічна теорія. К.: Ніка-Центр; Ельга, 2002. 527 с.

6. Перспективи розвитку господарсько-фінансової діяльності підприємств в Україні: теорія, методика, практика: колективна монографія / Кол. авторів. Полтава: ПП “Астрая”, 2023. 133 с.

7. Гайдук В.А. Розвиток малого підприємництва та його вплив на економіку регіону. *Економіка і регіон*. 2012. № 1. С. 34–38.

8. Про «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Закон України № 2164-VIII від 27.02.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2164-19#Text (Дата звернення: 21.06.2024)

9. Господарський кодекс України. №436-IV від 16.01.2003 URL:http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page2/. (Дата звернення: 21.06.2024)

10. Носков О.М. Державне регулювання розвитку малого і середнього бізнесу в умовах пандемії та воєнного стану. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування. № 7. 2023.* (Дата звернення: 21.06.2024)

11. Марченко В.М., Харитоненко Д.В. Сучасні тенденції малого підприємництва в Україні. *«Економічний вісник НТУУ "Київський політехнічний інститут"». № 19, 2021.* с.82-88

12. Мірошник Р.О. Прокоп'єва У.О. Розвиток малого і середнього бізнесу в Україні: проблеми і перспективи. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія "Проблеми економіки та управління". Т. 4, No 1, 2020.* с. 63-71

13. Кармаліта М.В. Мироненко-Шульган О.М. Правове регулювання державою малого підприємництва в Україні у кризові періоди. *Юридичний науковий електронний журнал. № 7/2023.* с.286-290

14. Коробка, С. В. (2023). Особливості релокації малого підприємництва в умовах війни. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління,* (7). https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-04-14

15. Про внесення змін до Порядку. Постанова КМУ № 310 від 22.03.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/310-2024-%D0%BF#Tex (Дата звернення: 20.06.2024)

16. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL: https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA (Дата звернення: 20.06.2024)

17. Науменко Н.С., Грабко О.І. Мале та середнє підприємництво в Україні та ЄС: аналіз і порівняльна характеристика. *Науковий вісник Міжнародно*го гуманітарного університету. 2020. С.18-32

18. Ангелко І. Роль і місце малого підприємництва у структурі економіки України. *Вісник Хмельницького національного університету 2022, № 6, Том 1.* с. 110-114

19. Дудник О.В. Мережева взаємодія суб'єктів товарного ринку за сучасного стану інфраструктури. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Том 5. № 4. С. 51–57.

20. Жуков С.А., Дюгованець О.М., Балко О.Ю. Мале підприємництво в Україні: роль, стан і перспективи розвитку в період соціально-економічних потрясінь. *Вісник економічної науки України. 2019. № 1 (36).* С. 40-43

21. Прогресивні форми організації підприємницької діяльності. Державна підтримка розвитку малого бізнесу в Україні. URL: http://agroua.net/economics/documents/category-93/doc-90/ (Дата звернення: 20.06.2024)

22. Програма фінансової державної підтримки суб'єктів підприємництва за договорами факторингу «Доступний факторинг». URL: https://bdf.gov.ua/programs/prohrama-finansovoi-derzhavnoi-pidtrymky-sub-iektiv-pidpryiemnytstva-za-dohovoramy-faktorynhu-dostupnyy-faktorynh/ (дата звернення 06.07.2024)

23. Програма «Підтримка підприємств паливно-енергетичного комплексу». URL: https://bdf.gov.ua/programs/prohrama-pidtrymka-pidpryiemstv-palyvno-enerhetychnoho-kompleksu/

24. Інформація про результати державної програми «Доступні кредити». Офіційний сайт Фонду розвитку підприємництва. URL: https://bdf.gov.ua/publichna-informatsiia/informatsiia-pro-rezultaty-derzhavnoi-prohramy-dostupni-kredyty-5-7-9/

25. Програми Фонду розвитку підприємництва. URL: https://bdf.gov.ua/programs/ (дата звернення 06.07.2024)

26. Длігач А. Як почуваються малий і середній бізнеси під час війни. Результати дослідження. Економічна правда. 6 вересня 2023 р. URL:https://www.epravda.com.ua/columns/2023/09/6/703949/ (дата звернення 06.07.2024)

27. Пшик Б.І. Державна фінансова підтримка малого підприємництва України в умовах війни як фактор зміцнення його фінансового безпеки.2024. *Агросвіт*. URL: https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/2750/2786 (дата звернення 06.07.2024)

28. Підтримка бізнесу в умовах війни. URL:https://business.diia.gov.ua/wartime (дата звернення 06.07.2024)

29. Програми Фонду розвитку підприємництва. URL: https://bdf.gov.ua/programs/ (дата звернення 06.07.2024)

30. Інформація про результати Державної програми «Доступні кредити 5–7–9%». 2024. URL: https://bdf.gov.ua/uk/informaciya-pro-rezultati-derzhavnojiprogramidostupni-krediti-5-7-9 (дата звернення 08.07.2024).

31. Оцінка впливу війни на мікро-, иалі та середні підприємства в Україні. Центр економічного відновлення (CER) та міжнародна група компаній ADVANTER GROUP в межах проєкту Програми розвитку ООН (UNDP) «Підтримка України». https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-04/undp-ua-smb-2024.pdf

32. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: /www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 06.07.2024).

33. Кирчата І.М., Шершенюк О.М., Деділова Т.В. Грантові ресурси як стратегічний інструмент партнерства бізнеса та громадських організацій. URL: https://api.dspace.khadi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/e7d89a2c-8ce9-44cd-82d8-e26ffbf2eccb/content (дата звернення: 06.07.2024).

34. ReadyForEU: конкурси Єврокомісії для підтримки інтеграції МСП України у Внутрішній ринок ЄС. URL: https://euprostir.org.ua/opportunities/211158 (дата звернення: 06.07.2024).

35. Програма «Конкурентоспроможна економіка України» працює на території України. United States Agency for International Development. URL: https://www.usaid.gov/uk/ukraine/economic-growth

36. Виговська Н.Г., Легенчук С.Ф., Цисар О.В. Оцінка державної фінансової підтримки малого бізнесу в Україні. *Ефективна економіка*. 2024. №1. URL: https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/2874 (дата звернення: 10.08.2024).

37. Фролова Н. Л. Світовий досвід державної політики у сфері розвитку малого та середнього бізнесу. Вісник економіки транспорту і промисловості. № 61. 2018. URL: http://btie.kart.edu.ua/article/view/127690/123495 (дата звернення: 10.08.2024).

38. Загорійчук Т.М. Міжнародний досвід стимулювання розвитку малого й середнього бізнесу та можливість імплементації його в Україні. *Сучасні проблеми економіки та фінансів.* URL: https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/93255eb5-1fdd-40dc-b113-d6db73c0a405/content (дата звернення: 10.08.07.2024).